

Juryrapport Charlotte Köhler Prijs 2011

Mensje van Keulen

In 2012 is het precies veertig jaar geleden dat Mensje van Keulen op 26 jarige leeftijd debuteerde als schrijfster van een roman, *Bleekers zomer*, en korte verhalen, de verpletterende bundel *Allemaal tranen*.

Het valt niet te zeggen welk genre deze veelzijdige schrijfster beter beheerst, de roman of het korte verhaal. Als zij haar roman *De laatste gasten*, spelend in het kunstenaarspension d'Meihof aan de Amstel, niet in 2007 had gepubliceerd maar in 2009, zodat het nog binnen de termijn van onze jurering was gevallen, zou het niet ondenkbaar zijn geweest dat we dit werk hadden bekroond.

In 2009 verraste Mensje van Keulen met de verhalenbundel *Een goed verhaal*, een kunstwerk dat de titel eer aan deed. Het werd terecht genomineerd voor de Libris-literatuurprijs, waarna het bestuur van deze instelling verordonneerde dat in de toekomst geen verhalenbundels meer mochten meedingen, met als achterliggende motivatie dat die commercieel minder interessant zouden zijn.

Toen wij als jury van de Charlotte Köhler Prijs op zoek gingen naar het beste literaire werk van de afgelopen drie jaar realiseerden wij ons niet dat ook voor deze onderscheiding alleen romans in aanmerking komen. Daar kwamen we pas achter toen wij onze keus al hadden laten vallen op *Een goed verhaal*. De jury houdt aan die keuze vast omdat zij geen hiërarchie wil aanbrengen tussen romans en verhalen. Wij beschouwen het korte verhaal, de *short story*, als een essentieel en hoogstaand literair genre. De Nederlandse literatuur is ondenkbaar zonder de korte verhalen van Nescio, Belcampo, A. Alberts, F.B. Hotz, Cees Nooteboom, Remco Campert, Marga Minco, Vonne van der Meer, L.H. Wiener en, inderdaad, Mensje van Keulen.

Naar aanleiding van haar bundel *Het andere gezicht* (2003) legde Van Keulen uit waarom ze zelf zo van het korte verhaal houdt: "In fictie verhevig je de werkelijkheid, en in een kort verhaal doe je dat nog sterker." Wat ze met haar verhalen beoogt is een explosie teweegbrengen in het hoofd van haar lezers. Dat gebeurt inderdaad in een *Een goed verhaal*, maar in wezen in alle verhalen van deze fenomenale vertelster, zoals weer eens overtuigend blijkt uit de dit jaar verschenen verzamelbundel *De verhalen*, waarin alle bundels vanaf 1972 zijn samengebracht.

Een goed verhaal valt niet na te vertellen, maar wel vaak te herlezen om er iedere keer iets anders aan te ontlenen en in te ontdekken. Meestal laat Van Keulen in het midden hoe het afloopt – er kan nog van alles gebeuren. Bij een goed verhaal moet het zo werken dat je over de personages kunt blijven fantaseren. Die techniek die neerkomt op weglaten, spanning opbouwen en dan met een onverwachte wending naar een splijtend inzicht en een open einde afkoersen, beheerst Mensje van Keulen als weinig anderen. Haar verhalen zijn unheimlich, de personages voelen zich zelden veilig en angst is een overkoepelend thema.

Haar werk vertelt ook veel over de tijd waarin het geschreven werd, veertig jaar veranderend Nederland. Hoe subtiel er ook ingebracht, de tijdgeest is onontkoombaar.

In het verleden is Mensje van Keulen wel eens verweten dat ze “te realistisch” zou schrijven en zich zou bezondigen aan kopieerkunst van het dagelijks leven. Misogyne critici beweerden zelfs dat uit haar werk een spruitjeslucht oprees, wat door Hella Haasse ooit prachtig gepareerd werd: “Wie haar verwijt dat zij de benauwde huiskamer weer centraal stelt, staart zich blind op de omgeving waarin haar personages nu eenmaal leven of is door eigen associaties bevooroordeeld. Mensje van Keulens verhaal is bij alle realisme in de behandeling - of juist daarom, door haar keuze van 'the things seen'-scherper dan een pamflet.” En inderdaad: hoe realistisch sommige verhalen van Van Keulen soms op het eerste gezicht ook lijken, altijd zijn ze door haar onnavolgbare verbeelding aangeraakt, waardoor ze bij tweede en derde lezing steeds weer iets anders belichten of onthullen.

Van Keulens veelzijdigheid blijkt uit de uiteenlopende vormen en thematiek van haar verhalen: van erotische avonturen tot mini-thrillers en absurdistische capriolen afgewisseld met psychologisch drama. Sommige verhalen zijn in de derde persoon geschreven, andere – veelal autobiografisch getinte vertellingen – in de eerste persoon.

Beslist niet autobiografisch maar wel in de ik-vorm is ‘Portret’, één van de zes meesterlijke verhalen uit *Een goed verhaal* waarin het Nederlandse literaire wereldje op de hak wordt genomen. De ik-figuur in dit verhaal is de vriendin van bestseller auteur Simon Passies. Deze bejaarde zuipschuit gebruikt zijn veel jongere vrouw, die hij heeft opgepikt bij een van zijn vele lezingen in de provincie, als huishoudster, secretaresse en chauffeur. Zij laat het zich welgevallen, maar bedenkt dat ze dat nooit aan Simons toekomstige biograaf zal durven bekennen. Nooit zal ze iemand vertellen ‘over zijn gewoontes, zijn tics, zijn grillen, zijn wispelturigheid, zijn leugens, zijn kleinzieligheid, zijn afgunst, zijn ijdelheid, zijn drankgebruik’, maar intussen vertelt ze het aan ons, de lezers.

De beroemde en charmante Passies haalt haar voortdurend naar beneden, ook in bijzijn van anderen. Zijn collega-schrijvers en machtige vrienden, met wie hij graag in gerenommeerde restaurants eet, maakt hij achter hun rug zwart. Hun vrouwen noemt hij ‘naaktslakken en reptielen’. Het is niet moeilijk overeenkomsten te ontdekken met Nederlandse schrijvers die gewoonlijk voor literaire prijzen worden voorgedragen. In ‘Portret’ wordt Passies wel genomineerd maar gaat de prijs aan zijn neus voorbij. Dat zal Simons schepper Mensje van Keulen niet gebeuren. De jury acht zowel haar romans als haar verhalen van grote literaire waarde en eert met de bekroning van *Een goed verhaal* haar trefzekere techniek, haar uitnemende taalgevoel en bijzondere verbeeldingskracht.

Jacqueline Bel

Elsbeth Etty

Thomas Verbogt